

З'їзди, конференції, наради

ПОЛТАВСЬКЕ ДОСЛІДНЕ ПОЛЕ — АЗБУКА ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРОНОМІЇ До 135-ї річниці від дня заснування

«Від історії до сучасності», — під такою назвою 4 жовтня 2019 р. у Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції імені М.І. Вавилова Інституту свинарства і агропромислового виробництва НААН відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 135-й річниці від дня заснування Полтавського дослідного поля.

Участь у конференції взяли представники з багатьох куточків України — від Харкова до Волині: науковці, освітяни, виробничники, представники бізнесу або небайдужі, які щиро й аргументовано віддали шану першій вітчизняній постійно діючій казенній сільськогосподарській дослідній інституції. В доробку дослідного поля: близько 60-ти введених конкурентоспроможних сортів кормових культур власної селекції (люцерна, конюшина, еспарцет, райграс високий, кострець безостий, вика озима та яра, кормові буряки); розроблення науково обґрунтованого землеробства в розрізі ґрунтово-кліматичних умов України; відпрацьовані через багаторічні стаціонарні дослідження та впроваджені у вітчизняне аграрне виробництво новітні методи й технології; удосконалення підходів для використання природних кормових угідь на еродованих ґрунтах схилів ярів; ресурсозберігаючі та екологічнобезпечні технології вирощування сталих врожаїв зернових і кормових культур; створення найбільшої у країні популяції комах-запилювачів (диких бджіл — рудої осьмиї), тепличних рослин і плодкових насаджень та багато інших напрацювань. Невипадково, що все вирощене останніми роками на станції насіння повністю викупляється товаровиробниками сільськогосподарської продукції й не тільки Полтавщини. Усі ці зв'язки відзначив у вітальному зверненні з нагоди події президент НААН

академік *Я.М. Гадзало*, а Президія НААН нагородила колектив Полтавської дослідної станції черговою офіційною нагородою — «Подякою».

З вітальними словами до учасників заходу звернулися: *В.А. Вергунов*, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, заслужений працівник сільського господарства України, директор ННСГБ НААН; *О.Б. Палій*, заступник директора Департаменту агропромислового розвитку Полтавської ОДА, начальник управління розвитку агропромислового виробництва та технічної політики; *К.Ф. Почерняєв*, кандидат біологічних наук, Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН; *А.В. Кохан*, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, директор Полтавської ДСГДС імені М.І. Вавилова ІС і АПВ НААН; *М.М. Опара*, професор кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова ПДАА; *М.А. Бобро*, доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН, завідувач кафедри рослинництва, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва; *В. М. Тищенко*, доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри селекції, насінництва та генетики, ПДАА; *В.В. Коваль*, ДУ Інститут охорони ґрунтів України; *М.В. Козловська*, провідний фахівець відділу інноваційних проєктів освіти НАУ; *В.І. Похил*, доцент, завідувач кафедри технології виробництва продукції тваринництва, ДДАЕУ; *Ф.П. Топольний*, доктор біологічних наук, професор кафедри загального землеробства, Центральний український національний технічний університет; *Ю.В. Сорока*, кандидат сільськогосподарських наук, заступник завідувача відділенням, Інститут меліорації та водних проблем НААН; *В.Б. Соловей*, кандидат сільськогосподарських

наук, завідувач відділу, ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. Соколовського НААН»; А.О. Христенко, ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені Соколовського НААН»; В.Ф. Моргу́н, кандидат сільськогосподарських наук, професор, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка; Б.Б. Котвицький, кандидат сільськогосподарських наук, Волинська дослідна станція.

У своєму привітанні, зверненому до організаторів, співробітників установи, учасників заходу, гостей, академік В.А. Вергунов відзначив, що, розпочавши свій родовід 10 листопада (н.с.) 1884 р., станція пройшла славний шлях у становленні та розвитку. Важкими були перші кроки Дослідного поля. Не маючи прикладу інших дослідних установ Росії щодо вивчення сільського господарства, довелося керуватися більше чуттям та інтуїцією і брати на себе всю тяжкість «піонерської» справи.

Полтавське дослідне поле — це книга, що реально прищеплювала кожному бажаному навички ведення сільського господарства і сприяла впевненій безпомилковій роботі місцевих хліборобів. Результати нашої дослідницької роботи стали взірцем — якою повинна бути наукова сільськогосподарська установа, як організовувати і проводити наукові дослідження. Було згадано й про інші здобутки станції, що прославили установу у світовому вимірі. Серед них: унікальний дослід «Беззмінне жито», що проводиться з 1884 р. (більш тривалий у світі — тільки в німецькій Галле й англійському Ротамстеді); знаменитий дослід станції — «Цілина», що проводиться з 1893 р. Він не менш унікальний, ніж подібний у знаменитій фальц-фейнівській «Асканія-Нова», яким також опікується НААН. Згадаймо про ще один світовий пріоритет Полтавської дослідної станції, а саме — доведення на початку 20-х років минулого століття того факту, що сірі лісові ґрунти (ix 1689 тис. га, а ще 593,5 тис. га — ясно-сірі та 2050 тис. га — темно-сірі опідзолени) за своїми потенціальними можливостями нічим не поступаються «примхливим» чорноземам (а це 3418 тис. га опідзолених, 5779 тис. га типових, 10488,6 тис. га звичайних та 3639,9 тис. га південних) і навіть здатні продукувати вищі врожаї за умов достатнього зволоження. Тим самим, *по-перше*, спростовано тривалий час

побутуючу у фаховому середовищі хибну думку про невдалий вибір розташування станції або не на характерних для Полтавщини чорноземних ґрунтах (якщо наші попередники щось глибше не розуміли), а *по-друге*, даючи впевненість вітчизняному аграрному виробництву щодо власного майбутнього, незважаючи на тенденції зниження рівня родючості чорноземів, особливо у зоні Лісостепу, через 13 видів науково обґрунтованих деградаційних процесів і зміни клімату, які запровадили їх новий різновид — обезводнення ґрунту.

Ще до революційних подій 1917 р. Полтавській дослідній станції вдалося зробити відкриття світового значення, а саме — довести, що продуктивність вирощуваних польових культур можна підвищувати не тільки технологічно впливаючи на ґрунт, а й безпосередньо через рослину. Невипадково підходи в експериментаторстві, а також організаційна структура станції були використані для створення майже всіх таких дослідних установ Російської імперії та СРСР і високо оцінювались у цивілізованому світі. Тривалий час жодне наукове відкриття для потреб агрономії не було остаточно впроваджене без компетентного висновку Полтавської дослідної станції. Згадаємо лише такі: розробка князя В.О. Кудашева щодо принципів збереження вологи ранніх парів, або орати чи не орати ґрунт на початку 80-х років XIX ст.; «нова система землеробства» І.Е. Овсінського у тій самій площині щодо питання глибини оранки наприкінці 90-х років XIX ст.; так звана «грядкова культура» Б.М. Демчинського в середині першого десятиліття минулого століття та ін. До них слід ще додати питання інтродукції нових культур та удосконалення агротехніки. Найголовніше — було доведено пріоритет результатів польового дослідження при ухваленні остаточних висновків для впровадження в аграрне виробництво над винятково лабораторним чи вегетаційним. Як результат, Полтавська дослідна станція вважалась еталонною при упровадженні порайонної — у 1908 р., обласної — у 1912 р. за проектами В.В. Вінера та крайової побудови галузевого дослідництва на початку 20-х років минулого століття. Її структурно-організаційні здобутки, особливо за різних напрямів науки, були використані радянською владою при запровадженні «другої хвилі» інституалізації

аграрної науки наприкінці 20-х років ХХ ст. Саме із лона станції (а не навпаки) вийшов згодом Всесоюзний НДІ свинарства через Український НДІ кормів. До речі, перше бюджетне замовлення на дослідництво, завдячуючи президентів Полтавського товариства сільського господарства Д.К. Квітці, станція отримала саме на відпрацювання раціонів відгодівлі свиней ще у 1885 р. Всього подібного й не перелічити...

Є досягнення станції, напрацьовані у 60–80 роках минулого століття, щодо теоретико-методологічних і практичних основ унікальної ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території, більш відомої, завдячуючи Ф.Т. Моргуну, як контурно-меліоративне землеробство. Завдяки своєму «духовному» лідеру ця система землеробства пройшла виробниче випробування на Полтавщині й була прийнята урядом для упровадження в Україні до 2000 р. Системою захоплювалися фахівці на просторах від США до Китаю. На жаль, процеси невизначеності після так званої грудневої 1999 р. аграрної реформи в Україні швидко знівелювали її можливості, оскільки держава фактично втратила важелі регулювання для подальшого впровадження.

Варто зазначити, що як і 135 років тому, на зібранні місцеві господарники висловили бажання співпраці зі станцією у питаннях забезпечення високоякісними кормами,

отриманими на солончаках і солонцях для потреб конкурентно затребуваного на світовому ринку вівчарства. До речі, станція своїм сучасним існуванням (на жаль, із 3%-ми бюджетного фінансування) з ефективним господарюванням на площі 450 га із 600 га, закріплених за нею, доводить, що за такого типу установою — майбутнє аграрного дослідництва в Україні, особливо за умов задекларованої владою приватної власності господарювання на землі та інновацій!

Приємним для учасників авторитетного зібрання було й те, що в умовах певної безперспективності подальшого функціонування співробітники Полтавської дослідної станції створили свій музей, який повноцінно був відкритий у цей знаменний день. Він налічує близько 50 тис. унікальних експонатів, серед яких — окремі зразки профілів ґрунтів, відібраних під час експедиції з дослідження чорноземів Полтавщини з участю В.В. Докучаєва. Також з нагоди ювілею Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції імені М.І. Вавилова Інституту свинарства і агропромислового виробництва НААН на її території було висаджено Павловнію, яку ще називають «алюмінієвим деревом» за стрункість.

В.А. Вергунов,
директор ННСГБ НААН,
академік НААН